

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 25 juni 2013

Mål nr

B 2360-12

KLAGANDE

MA

Ombud och offentlig försvarare: Advokat KS

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Häleri

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-04-17 i mål B 8847-11

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut på så sätt att domstolen bestämmer påföljden till villkorlig dom och 180 dagsböter på 100 kr.

För försvaret av MA i Högsta domstolen tillerkänns KS ersättning av allmänna medel med 14 265 kr, varav 10 557 kr avser arbete, 855 kr tidspillan och 2 853 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden för försvaret i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MA har yrkat att Högsta domstolen bestämmer påföljden till villkorlig dom eller i vart fall sätter ned fängelsestraffet.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Frågan i målet

1. I enlighet med hovrättens dom har MA gjort sig skyldig till häleribrott avseende tretton pälsar och arton par jeans. Pälsarna var värda 513 357 kr och jeansen 20 010 kr. Frågan i målet är hur gärningen ska bedömas och hur påföljden ska bestämmas.

Straffskalorna

2. Straffskalan för normalgraden av häleri är fängelse högst två år. För grovt häleri är straffskalan fängelse, lägst sex månader och högst sex år. (Se 9 kap. 6 § brottsbalken.)

Faktorer av betydelse för gradindelningen

3. Straffskalorna i häleribestämmelsen är desamma som straffskalorna vid de centrala förmögenhetsbrotten stöld (8 kap. 1, 2 och 4 §§ brottsbalken), bedrägeri (9 kap. 1–3 §§) och förskingring (10 kap. 1–3 §§). Till skillnad från vad som gäller beträffande dessa brott anges det inte i lagbestämmelsen om häleri vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Det är emellertid naturligt att jämföra med de omständigheter som har betydelse för motsvarande bedömning vid de angivna brotten. Bland faktorer som kan medföra att brottet bör betecknas som grovt finns då att godset har haft ett betydande värde, att gärningsmannen har haft betydande vinning och att häleriet har utgjort ett led i en organiserad brottslighet eller annars varit vane- eller yrkesmässigt (se NJA 1990 s. 351 samt Nils Jareborg och Sandra Friberg, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, 2010, s. 222).

4. En av de faktorer som har betydelse för till vilken grad av häleri som en viss begången gärning hör är alltså godsets värde. När det gäller betydelsen av godsvärdet kan en jämförelse göras med stöldbrottet. Ett sådant brott brukar enligt fast praxis bedömas som grov stöld om det tillgripnas värde motsvarar fem basbelopp. Detta gäller dock endast om det i övrigt inte finns några försvårande eller förmildrande omständigheter som bör påverka bedömningen

av brottets svårhet. (Jfr Martin Borgeke m.fl., Studier rörande påföljdspraxis med mera, 5 uppl. 2013, s. 501 f.) Motsvarande beloppsgräns torde gälla vid bedrägeribrott och förskingringsbrott. Med basbelopp avses i sammanhanget det förhöjda prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 § socialförsäkringsbalken.

5. Om man knyter straffvärdebedömningar – och bedömningar av till vilken grad av ett gradindelad brott som en gärning hör – till olika beloppsgränser finns det en risk för att domstolarna i sin rättstillämpning fäster alltför stor vikt vid beloppsfaktorn och inte låter andra på straffvärdet inverkan omständigheter få det genomslag som är motiverat. En rättstillämpning av detta slag, där en straffvärdeomständighet fick ett alltför dominerande inflytande, förekom tidigare när det gällde narkotikabrott (se bl.a. NJA 2011 s. 357). Samtidigt måste det framhållas att det vid brott med lägre straffvärden många gånger får godtas att vissa omständigheter får ett större genomslag än andra vid bedömningen. Detta gäller särskilt beträffande brott där lagföringen kan ske genom föreläggande av ordningsbot och genom strafföreläggande (se t.ex. NJA 2012 s. 849 p. 5 och 6). Men även vid högre straffvärdenivåer främjar det en enhetlig straffvärdebedömning (se 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken) om det i rättspraxis utbildas hållpunkter för vilken inverkan olika straffvärdepåverkande omständigheter normalt bör ges. Det är dock viktigt att domstolen alltid gör en nyanserad bedömning av alla på straffvärdet i det enskilda fallet inverkan omständigheter.

6. Med i punkt 5 gjorda reservationer bör den i rättspraxis utbildade hållpunkten, som innebär att en stöld (ett bedrägeri och en förskingring) många gånger är att bedöma som ett grovt brott om värdet av det tillgripna

motsvarar fem basbelopp, kunna accepteras. Det saknas skäl att i nu aktuellt hänseende bedöma häleribrottslighet på något annat sätt.

När straffvärdet talar för fängelse som påföljd

7. En annan fråga är när värdet av godset är så betydande att det indikerar att brottets straffvärde motsvarar fängelse ett år och straffvärdet därmed i sig är så högt att det bryter den grundläggande presumtionen i 30 kap. 4 § brottsbalken mot fängelse som påföljd.

8. Betydelsen av godsets värde blir relativt sett mindre ju allvarligare brottslighet det rör sig om, samtidigt som andra på straffvärdet inverkan faktorer träder mera i förgrunden. Är värdet av godset så högt som ca 18 basbelopp bör emellertid utgångspunkten vara att straffvärdet motsvarar fängelse ett år (jfr Martin Borgeke m.fl., Studier rörande påföljdspraxis med mera, 5 uppl. 2013, s. 501 f.).

Gradindelning och straffvärde i detta fall

9. I detta fall är det sammanlagda värdet av godset så högt att brottet måste bedömas som grovt och tillmätas ett straffvärde som – utifrån endast gods-värdet – motsvarar fängelse nio månader.

10. MAs befattning med pälsarna och jeansen har inte varit helt tillfällig; hon har förvarat godset under en tid av två–tre månader. Hon har också i viss utsträckning medverkat till saluförande av det. Fastän hanteringen, enligt vad som har kommit fram, inte har medfört någon vinning för henne personligen är hennes deltagande i saluförandet i viss mån försvårande.

11. Mot bakgrund av det anförda motsvarar straffvärdet av brottet fängelse tio månader.

Påföljden bör bestämmas till villkorlig dom och böter

12. Straffvärdet är inte så högt att presumptionen i 30 kap. 4 § brottsbalken mot fängelse som påföljd bryts. Generellt gäller att häleri inte är ett brott av sådan art att det finns skäl för val av en strängare påföljd än som följer av huvudregeln. MA har inte tidigare begått brott som inverkar på valet av påföljd.

13. Det saknas särskild anledning att befara att MA kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet. Påföljden bör därför bestämmas till villkorlig dom. Enligt huvudregeln i 30 kap. 8 § brottsbalken ska den villkorliga domen förenas med ett bötesstraff, som med hänsyn till straffvärdet bör sättas högt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius, Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff, Martin Borgeke och Lars Edlund (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Mirja Högström